

Γάμος και χορός στην Αλμωπία της Μακεδονίας

Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός / Ιστορία, Αρχαιολογία, Παλαιογραφία, Στρατιωτικά & Εθνικά θέματα / Κοινωνιολογικά (κοινωνική πρόνοια & οικογενειακά θέματα)

Όταν οι νεόνυμφοι και οι οικογένειές τους θεωρούσαν ότι είναι έτοιμοι, περίπου ένα μήνα πριν από τον γάμο έστελναν τις προσκλήσεις τους. Κάθε οικογένεια είχε τα δικά της προσκλητήρια. Τα προσκλητήρια ήταν μικρά ζυμωμένα ψωμάκια τα οποία τα μοίραζαν στις οικογένειες που προσκαλούσαν. Πάλι νύχτα γινόταν η διαδικασία, στην οποία συμμετείχα κάποτε και εγώ γιατί είχα ψώνιο για τις παραδόσεις. Οι προσκεκλημένοι αγόραζαν δώρα στους νεόνυμφους· συνήθη ήταν τα χάλκινα δώρα οικοσκευής όπως ταψιά, τηγάνια και πιάτα, μαχαιροκουταλοπήρουνα, αλλά και διάφορα δώρα για στολισμό. Όλα ήταν χρήσιμα για ένα καινούργιο νοικοκυριό.

Από την Δευτέρα της εβδομάδας που θα γίνονταν ο γάμος άρχιζαν οι εκδηλώσεις. Βασική μέριμνα του γαμπρού ήταν η εξασφάλιση ορχήστρας. Υπήρχαν φορές που δυσκολεύονταν να βρουν ελεύθερα αξιόλογα συγκροτήματα όπως ο Ουρούμης ή ο Δήμτσης. Λύση ήταν τα υποδεέστερα, όπως ο Μπουλγούρης ο κλαριντζής, μαζί με τον Σαπακόλα ή Πασακόλα τον βιολιτζή και τον μπαμπα-Θανάση (μπάϊ-Τανάς) τον τυμπανιστή, τον «γύφτο», που τον φωνάζαμε έτσι λόγω του πολύ μελαχρινού χρώματος του δέρματος.

Στο διάστημα της προετοιμασίας ετοιμάζαν και τα γαμπριάτικα ρούχα όπως και της νύφης, που ήταν πιο σημαντικά. Από τα σπουδαιότερα μελήματα ήταν η καθαριότητα του σπιτιού και της αυλής. Γίνονταν τα απαραίτητα ασβεστώματα, σκουπίσματα, τακτοποίηση της αυλής, του σπιτιού ώστε να εκπέμπουν πάστρα και νοικοκυροσύνη. Ψώνιζαν ικανές ποσότητες κρέατος, ούζου, κρασιού, ζαρζαβατικών, ζυμαρικών και ό,τι άλλο ήταν απαραίτητο για να μαγειρέψουν και να κάνουν τραπέζι στους καλεσμένους. Οι στενοί συγγενείς, άντρες και γυναίκες έβαζαν με προθυμία τον εαυτό τους στην διάθεση του γαμπρού και βοηθούσαν ανάλογα με τις ανάγκες. Τα κέρασματα πάντα ήταν σε διάθεση και όποιος περνούσε να ευχηθεί έπαιρνε και το κέρασμά του.

Ιδιαίτερες προετοιμασίες γίνονταν στο σπίτι της νύφης. Ετοιμάζαν την έκθεση της προίκας που ήταν σε κοινή θέα το πρωί της Κυριακής μέχρι το μεσημέρι. Μετά την μαζεύανε με προσοχή και τάξη και την τοποθετούσαν σε καινούργια ξύλινα καφέ σεντούκια. Το Σάββατο το μεσημέρι έρχονταν τα όργανα στο σπίτι του γαμπρού· έτρωγαν και ξεκουράζονταν μέχρι κατά τις τρεις. Μετά άρχιζε σιγά-σιγά και με αυξανόμενο ρυθμό και ένταση το γλέντι. Ο κόσμος όλο και πλήθαινε· μικροί και μεγάλοι, άνδρες και γυναίκες, παντρεμένοι, ελεύθεροι, από το χωριό από άλλα χωριά, αποτελούσαν την συντροφιά, που συμμετείχε στην χαρά του γαμπρού.

Το γλέντι στο σπίτι της νύφης είχε ήπια χαρακτηριστικά· περισσότερο το έρριχναν στο τραγούδι οι φίλες της νύφης. Τα τραγούδια άλλοτε ήταν χαρούμενα, άλλοτε λυπητερά λόγω αποχωρισμού της κόρης από τους γονείς, άλλοτε σκανδαλιάρηκα καθώς η κόρη θα γνώριζε τον άνδρα της και διάφορα άλλα. Μετά τις επτά το γλέντι φούντωνε για τα καλά. Οι μεζέδες, το ούζο, το κρασί, το τραγούδι αύξαναν το κέφι και ο χορός ήταν στο στοιχείο του. Αν τύχαινε να είναι το συγκρότημα του Ουρούμη ή του Γιώργου από την Όρμα, οι εκδηλώσεις έπαιρναν άλλες διαστάσεις. Ο χορός ήταν ασταμάτητος και μόνο καμιά μικρή ανάπαυση γινόταν για να πάρουν μια μικρή ανάσα οι οργανοπαίκτες. Ο χορός και το γλέντι κρατούσε μέχρι τις πρωινές ώρες της Κυριακής. Κατά τις πέντε με έξι το πρωί σταματούσαν για να ξεκουραστούν τα όργανα, αλλά και ο γαμπρός με τα «πουμπράτια», δηλαδή τους κολλητούς φίλους του και αυτούς που γεννήθηκαν την ίδια μέρα με αυτόν, καθώς και τους ομογάλακτους, οι γνωστοί ως παράνυμφοι. Έπρεπε να έχουν δυνάμεις για τις επόμενες εικοσιτέσσερες ώρες.

Παραδοσιακός Οικισμός Γαρεφείου Πέλλας
www.facebook.com/paradosiakos.garefeiou

Το πρωί, μετά την Θεία Λειτουργία της Κυριακής, συνήθως μετά τις δέκα, λαλούσαν τα όργανα και έδιναν το σύνθημα για την συνέχιση του γάμου. Αρχίζουν με αργά επιτραπέζια τραγούδια με θέματα κυρίως τον γάμο. Ιδιαίτερα αναφέρονταν στον χωρισμό της κόρης από τους γονείς, το κατευόδιο της νύφης, τις καινούργιες χαρές που περίμεναν το ζευγάρι, αλλά και άλλα παραδοσιακά τραγούδια και μουσική, τα οποία ήταν ο συνδετικός κρίκος του παρελθόντος με το παρόν και την προοπτική του μέλλοντος. Ήταν η ιστορία και η παράδοση . Ήταν η συνέχεια της ζωής. Ήταν οι μνήμες και οι ελπίδες. Δημιουργούσαν το αίσθημα της χαρμολύπης. Λύπη γι αυτά που χάνονταν, χαρά για τα μελλούμενα. Το μέλλον πάντα νικάει, και μάλιστα όταν δεν κόβεις τις ρίζες του. Πέφτουν τα φύλλα του δένδρου και τελειώνουν οι καρποί του, έρχεται ο χειμώνας και δείχνει πεθαμένο· και νά' σου πάλι η άνοιξη, και πάλι καινούργια παρθένα ζωή, και συνεχίζει τον κύκλο της μέσα στους αιώνες. Φεύγουν τα πρόσωπα τα αγαπημένα, φέρνουν πόνο στις καρδιές των νέων γενιών, που για να τον απαλύνουν τον κάνουν τραγούδια που τα στέλνουν στο μέλλον για να αποτελούν παντοτινό μνημόσυνο σ' αυτούς που μας δημιούργησαν, που με την Χάρι του Θεού μας έφεραν από την ανυπαρξία στην ύπαρξη. Αυτή είναι η ουσία του γάμου. Η πορεία του ανθρώπου στην συνέχεια της ζωής και στόχο την αιωνιότητα. Την πορεία προς τον Χριστό μέσα από την Εκκλησία και με τις ευλογίες της που εκφράζονται στις υπέροχες ευχές της τελετής του γάμου.

Συνεχίζεται, λοιπόν, ο γάμος και αρχίζει η προσέλευση σιγά -σιγά γενικά των χωριανών και πιο πολύ των καλεσμένων. Στο μεταξύ γίνονται οι προετοιμασίες και για όσα θα ακολουθήσουν καθώς υπάρχουν αρκετά έθιμα.

Ο χορός αυξάνει σε ένταση, τα κεράσματα δίνουν και παίρνουν, το οινόπνευμα ανάβει τα αίματα και η χαρά αυξάνει. Κατά το μεσημέρι μεταφέρονται το νυφικό, τα παπούτσια και ό,τι άλλο σχετίζεται με το ντύσιμο και στόλισμα της νύφης. Σε ένα μεγάλο ταψί, όπου βάζουν ρύζι και κουφέτα, τακτοποιούν τα ρούχα της νύφης (στην τοπική διάλεκτο το λένε πουκλόν). Τα βάζει στο κεφάλι της μια ανύπαντρη φίλη νύφης και με την συνοδεία των οργάνων και κόσμου ξεκινούν για το σπίτι της νύφης. Πριν ξεκινήσουν γίνεται ένας χορός συρτός στην αυλή του γαμπρού με πρώτη αυτή που κουβαλάει το νυφικό και όλοι οι άλλοι την ακολουθούν.

Παραδοσιακός Οικισμός Γαρεφείου Πέλλας
www.facebook.com/paradosiakos.garefeiou

Από το σπίτι του γαμπρού ξεκινάει η πομπή και κάνει την διαδρομή ως το σπίτι της νύφης, άλλοτε μακριά, άλλοτε πιο κοντά. Στο σπίτι της νύφης τους περιμένουν με λαχτάρα. Η πομπή μπαίνει στην αυλή εν χορώ με μπροστάρισα την κοπέλα που φέρνει το νυφικό. Στον χορό μπαίνουν και άτομα από την μεριά της νύφης. Αφού φέρουν μερικούς γύρους το νυφικό, ανεβαίνει η κοπέλα στο δώμα και το παραδίδει στην νύφη. Κάτω στην αυλή ο χορός συνεχίζει και η συμμετοχή είναι πάνδημη, καθώς το χωριό αποτελεί μια μεγάλη οικογένεια, που την απαρτίζουν πρόσωπα με όνομα και επώνυμο από συγκεκριμένους γονείς. Τους δένουν η ιστορία, η παράδοση, οι μνήμες, τα ήθη και τα έθιμα, οι βαθιές και αιώνιες ρίζες, που απαλύνουν τις διαφορές και πολεμούν τα πάθη.

Στην συνέχεια παραδίδεται το κουστούμι του γαμπρού, το κατεβάζουν στην αυλή και με μια αντίστοιχη διαδικασία επιστρέφουν στο σπίτι του γαμπρού. Συνεχίζεται ο χορός και ανάλογα με την ώρα της στέψης κανονίζουν την ώρα να πάνε να φέρουν τον κουμπάρο. Τα όργανα και οι συγγενείς ξεκινούν γι αυτήν την αποστολή. Όταν φτάνουν στον κουμπάρο συνεχίζουν τον χορό στην αυλή του. Γίνεται η πρόσκληση στον κουμπάρο, και αρχίζει η διελκυστίνδα. Στο χωριό μας, η δύναμη του κουμπάρου είναι πολύ μεγάλη. Αν αυτός δεν αποφασίσει την

μετακίνησή του δεν γίνεται τίποτε. Παρακάλια, προσπάθεια να πεισθεί να ξεκινήσουμε και ο κουμπάρος αμετακίνητος. Αφήνουν στην διάθεσή του τα όργανα να παίζουν ό,τι επιθυμεί ο ίδιος, να χορέψει ό,τι του αρέσει, τον κερνάν διάφορα ποτά και συνεχίζουν τις προσπάθειες μέχρι να αποφασίσει την επιστροφή στο σπίτι του γαμπρού. Παίρνει χρόνο αυτή η διαδικασία και αφήνεται στην διάθεση του κουμπάρου.

Τότε κατεβάζουν και το φλάμπουρο, γνωστό στο χωριό μας στην τοπική διάλεκτο ως «φουρουγκλίτσα». Το φλάμπουρο αποτελείται από ένα άσπρο μεταξωτό ή βαμβακερό πανί, ανάλογα, που στην μέση μπορεί να φέρει μια χρωματιστή κεντητή παράσταση λουλουδιού, σταυρού, αγίου ό,τι αρέσει στους οικείους. Στην αγορά τις Αριδαίας ήταν γνωστό το έθιμο και φρόντιζαν να έχουν έτοιμα τα φλάμπουρα. Στις άκρες από τις ούγιες στερεώνουν αρμαθιές από σταφίδες, ποπ-κορν και τζίντζιφα, ενώ δύο αρμαθιές τις φέρουν διαγώνια. Το στερεώνουν σε ένα γερό καλάμι, στην κορυφή του οποίου σχηματίζουν Σταυρό. Στην κορυφή και τις δύο άκρες του Σταυρού προσαρμόζουν μήλα ή πορτοκάλια αν το επιτρέπει η εποχή, Σε μερικά σημεία των φρούτων κολλάνε κομματάκια χρυσόφυλλο. Το φλάμπουρο, ας πούμε είναι η σημαία του γαμπρού. Κάθε τόσο αλλάζει χέρια στον χορό και θέλουν όλοι να το χορέψουν. Το κρατάει πάντα ο πρώτος. Όταν επιστρέψουν, ο κουμπάρος παίρνει την επίσημη θέση του και ο χορός συνεχίζεται.

Παραδοσιακός Οικισμός Γαρεφείου Πέλλας (1960)

www.facebook.com/paradosiakos.garefeiou

Οι προετοιμασίες για την στέψη συνεχίζονται με το ξύρισμα του γαμπρού. Ανήκει στις επίσημες και πιο συγκινητικές στιγμές του γάμου. Μπροστά στο στήθος τοποθετούν ένα μεγάλο μαντήλι, ροζ ή πορτοκαλί χρώματος, στο οποίο ρίχνουν την σαπουνάδα με τα γένια από το ξύρισμα. Τον γαμπρό τον ξυρίζουν τα πουμπράτια, που επιτηδευμένα τραυματίζουν ελαφρά, ίσα να ματώσει το μάγουλο. Τα όργανα παίζουν ειδικό αργό σκοπό μπροστά στον γαμπρό, που είναι το επίκεντρο της στιγμής. Πολλοί γονείς ή οι παππούδες, όταν έχουν την δυνατότητα ρίχνουν στην μαντίλα λίρες που αποτελούν και ένα είδος βοήθειας στο νέο ζευγάρι. Οι γονείς, και ιδίως οι μάνες, ρίχνουν και το σχετικό κλάμα καθώς βλέπουν τον γιο να ετοιμάζεται να πετάξει στην δική του φωλιά. Την μαντίλα την διπλώνουν στην αρχή διαγώνια και μετά κατά μήκος για να μπορέσουν να την δέσουν κάτω από το πουκάμισο, από τον δεξί ώμο και κάτω από την αριστερή μασχάλη, διαγώνια. Ακολουθεί το ντύσιμο του γαμπρού από τα πουμπράτια, ενώ τα όργανα κατεβαίνουν στην αυλή για να συνεχίσει ο χορός με το φλάμπουρο, πλέον.

Όταν ετοιμασθεί ο γαμπρός, αρχίζει η προετοιμασία της πομπής για το σπίτι της νύφης. Στην αυλή υπάρχουν άλογα στολισμένα και περιμένουν τους καβαλάρηδες.

Το πιο στολισμένο είναι του γαμπρού, αλλά δεν υπολείπονται στα στολίσματα τα άλογα και των υπόλοιπων συντρόφων. Στα καπούλια ενός αλόγου ανεβάζουν ένα παιδί εννιά - ένδεκα ετών. Εκτός από το φροντισμένο ντύσιμο του φοράν και ένα καπέλο στο οποίο προσαρμόζουν τρεις ουρές πλεγμένες με ασημένιες λεπτές κλωστές και στις άκρες τους δένουν τρύπια εικοσάλεπτα. Τις δένουν σε ένα λουλούδι και το καρφίτσώνουν στο καπέλο. Την μια ουρά την κατευθύνουν στον αριστερό ώμο, την άλλη στο δεξί και τη τρίτη στην μέση. Το παιδί αυτό θα φορέσει τα παπούτσια στη νύφη, όπως θα περιγραφεί παρακάτω. Πριν από από τους καβαλαραίους, ξεκινούν δύο άτομα κρατώντας ένα δίσκο με δυο-τρία ποτηράκια στο ένα χέρι και ένα μπουκάλι ούζο στο άλλο. Όποιον συναντούν στο δρόμο τον κερνούν και αυτός δίνει ευχές στο ζευγάρι. Αυτοί είναι ο προπομπός της γαμπριάτικης συνοδείας, της οποίας προηγούνται τα όργανα. Φθάνουν στο σπίτι της νύφης, κερνούν όσους βρίσκουν και περιμένουν τον γαμπρό. Μόλις μπαίνουν οι προπομποί, οι στενοί συγγενείς της νύφης, ιδίως αν είχε αδελφό, καθώς και οι παράλυμφες, φράζουν την είσοδο βάζοντας ως εμπόδια παλιούρια, δηλαδή, κλαδιά από θάμνο που είναι γεμάτα αγκάθια. Ο γαμπρός, οι συνοδοί καβαλάρηδες με τα πλουμιστά άτια, οι πεζοπόροι συγγενείς και φίλοι με το φλάμπουρο και τα όργανα μπροστά, στην πορεία από το σπίτι του γαμπρού προς το σπίτι της νύφης, σχηματίζουν ένα πανέμορφο χρωματιστό σύνολο, ένα ζωντανό αριστούργημα. Οι καβαλάρηδες και όλη η συνοδεία αναγκαστικά σταματούν μπροστά στα εμπόδια. Για να μούνε πρέπει να πληρώσουν. Η ταρίφα κανονίζεται από τον αρχηγό, τον πλησιέστερο συγγενή της νύφης.

- Στάξτα, λέει στον γαμπρό. Δίνει ο γαμπρός.

- Δώσε κι άλλα, δεν φτάνουν.

Προσπαθούν να παραβιάσουν την είσοδο οι καβαλάρηδες και οι υπόλοιποι από την μεριά του γαμπρού. Πού να αφήσουν οι φύλακες της νύφης!

Δίνει ξανά και ξανά ο γαμπρός. Κάποτε έρχεται ο συμβιβασμός και, μπαίνει θριαμβευτής στο «άπαρτο κάστρο της αγαπημένης του». Εδώ τον περιμένουν και άλλα έθιμα. Πρόκειται να του φορέσουν ένα λουλούδι στο πέτο του, αλλά ξαφνικά πριν να το πάρει χαμπάρι τρώει ένα ελαφρό μπάτσο στο μάγουλο για να μην ξεχνάει την γυναίκα του. Επίσης, ένα ζευγάρι δύο ατόμων από την μεριά της νύφης, κρατώντας στο χέρι ένα κλαδί από ένα αειθαλή θάμνο με σκληρά μικρά φύλλα που καταλήγουν σε αγκάθι, χαιρετούν τον γαμπρό και τους συμπεθέρους χαϊδεύοντας το πρόσωπό τους με τα αγκαθωτά φύλλα του θάμνου και για το «χάδι» αυτό ρίχνουν ό,τι νόμισμα επιθυμούν μέσα σε ένα καπέλο.

Ο χορός συνεχίζεται με πρωταγωνιστές τώρα τους συμπέθερους από την μεριά

της νύφης. Στο μεταξύ, το παιδί που πήγε να φορέσει τα παπούτσια στη νύφη, περνάει τις δικές του δυσκολίες. Η νύφη «αρνείται» να φορέσει τα παπούτσια και τα κλωτσάει. Το παιδί επιμένει και τελικά πείθει τη νύφη να τα φορέσει, εισπράττοντας ένα νυφιάτικο φιλί. Ο γράφων έχει ζήσει τέτοιες ανεπανάληπτες στιγμές. Στο διάστημα της ετοιμασίας της νύφης ο χορός δίνει και παίρνει. Οι συγγενείς της κατεβάζουν τα μπαούλα με τα προικιά και αρχίζει το φόρτωμα σε ένα ή δύο άλογα, ανάλογα με την προίκα. Αρχίζει άλλη μια δοκιμασία για τον γαμπρό. Εάν η νύφη έχει αδελφό μικρής ηλικίας, ή ένα άλλο μικρό παιδί στενού συγγενούς, τοποθετείται στο σαμάρι του αλόγου με την προίκα, βγάζει ένα καπέλο και ο γαμπρός αρχίζει πάλι να «ξηλώνεται». Γελάστηκε αν νόμιζε ότι τόσο εύκολα θα πάρει την προίκα. Έτσι, πληρώνει, πληρώνει, ξαναπληρώνει μέχρι να αποφασίσει ο μπόμπιρας ότι ικανοποιήθηκε. Μόνο τότε μπορεί να αποχωρήσει η προίκα για το σπίτι του γαμπρού.

Όταν ετοιμαστεί η νύφη σταματάνε όλα και η προσοχή συγκεντρώνεται απάνω της. Η νύφη, πάντα, είναι το επίκεντρο του γάμου. Μόλις φανεί στην κορφή της σκάλας τα όργανα αρχίζουν να παίζουν τον αργό νυφιάτικο σκοπό του αποχωρισμού (σκοπός Κίτο με αργή εισαγωγή - προσκυνητός και αργό χορευτικό μέρος). Τα δάκρυα, της μητέρας ιδίως, καμιά φορά και της νύφης, αλλά και όλων των στενών συγγενών και φίλων, είναι αναπόφευκτα. Κατεβαίνει αργά την σκάλα και όταν φτάσει στην αυλή σταματάει, κάνει αργές μετάνοιες στην μάνα της και

όταν τελειώνει τις δίνουν ένα ψωμί ζυμωμένο τις προηγούμενες μέρες ώστε να είναι κάπως ξερό. Το τοποθετεί στο κεφάλι της, επάνω σε ένα μαντήλι πάνω από το πέπλο, το πιάνει από δεξιά και αριστερά και το σπάζει σε δύο κομμάτια. Το αριστερό κομμάτι το αφήνει στο πατρικό της και το δεξί το παίρνει στο καινούργιο σπίτι της. Όποιο κομμάτι είναι μεγαλύτερο θεωρείται ότι το ακολουθεί την τύχη της νύφης. Μπορεί, λοιπόν να αφήσει την τύχη της στο πατρικό ή να την πάρει στο καινούργιο. Μετά από αυτό, εάν η διαδρομή μέχρι την Εκκλησία είναι μεγάλη ή ο καιρός το επιβάλλει, η νύφη πηγαίνει καβάλα σε άλογο. Αλλιώς ξεκινά πεζή η πομπή με την νύφη, τον γαμπρό, τον κουμπάρο, τους γονείς και τους καλεσμένους για την Εκκλησία. Προηγούνται τα άλογα, μετά τα όργανα και πίσω το ζευγάρι με τους γονείς και τον κόσμο που του προσφέρει την αγάπη.

Στην Εκκλησία γίνεται η ακολουθία της στέψης και όταν τελειώσει, αρχίζει ο χαιρετισμός και τα συγχαρίκια στους νεόνυμφους, τον κουμπάρο και τους συγγενείς. Μερικές από τις ηλικιωμένες γυναίκες, συνήθως συγγενείς ή πολύ φίλοι, όταν τους χαιρετούν, τους φιλάνε, πιάνουν τα κεφάλια τους και τα «χτυπάνε» ελαφρά (δεν έμαθα γιατί το κάνουν, ίσως για να είναι σιδεροκέφαλοι) και στην συνέχεια αναπηδούν και φωνάζουν « ού χου χουχου χου, και του χρόνου με αρσενικό παιδί». Όταν τελειώσει η στέψη, ξανά η πομπή ξεκινά για να επιστρέψει στο σπίτι του γαμπρού. Επιστρέφουν, πια, ως αντρόγυνο, με τις ευλογίες της Εκκλησίας την αγάπη του κόσμου και το «ους ο Θεός συνέζευξε, άνθρωπος μη χωριζέτω». Αμήν.

Σημ.: Οι φωτογραφίες είναι ευγενική χορηγία των διαχειριστών της ιστοσελίδας: Παραδοσιακός Οικισμός Γαρεφείου Πέλλας (<http://paradosiakos-garefeiou.blogspot.com>).

[Διαβάστε ολόκληρη τη μελέτη εδώ](#)

Πηγή: pemptousia.gr